

Mekanın politikliğine dair: Mekan üretiminin dayanakları

On politicity of space: The supports of production of space

M. Ertan KARDEŞ¹ 

¹İstanbul Üniversitesi, Felsefe Bölümü, İstanbul, Türkiye

ORCID: 0000-0003-3938-5780

ÖZ

Zaman ve mekan ilişkisi şüphesiz felsefenin en temel tartışma alanlarından. İnsan bilimlerinin farklı disiplinlerindeki mekan tartışmaları başta coğrafya olmak üzere oldukça geniş bir yer tutmaktadır. Bu metin felsefe ve coğrafya arasındaki ortak ilgi alanlarına odaklanmaktadır. Çalışmamız özellikle Henri Lefebvre'in *Mekanın Üretimi* (*Production de l'Espace*, 1974) kitabının bağlamları üzerinde durmaktadır. Bir yandan Kartezyen gelenekle Leibniz arasında karşıt kavrayışların altı çizilecek diğer yandan da mekanın, yere ve epistemolojik niteliklere indirgenemezliği vurgulanacaktır. Böylelikle Lefebvre'in perspektifiyle bir "düzenin mekanı"nın her şeyden önce "mekana ait bir düzen" gerektirdiği kabulünden yola çıkılacaktır. Bu bağlamda mekanın üretilmesinin mantığını kavramak, mekanın politikliğini ve dayanaklarını kavramamıza olanak sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mekan, politika, politik felsefe, Henri Lefebvre.

ABSTRACT

The relationship between time and space is undoubtedly one of the most fundamental areas of philosophy. Debating space in different disciplines of human sciences, especially in geography, is a common issue. This paper focuses on the common interests of philosophy and geography. In particular, we emphasize the contexts of Henri Lefebvre's *Production de l'Espace* (1974). On the one hand we will discuss the contradictory conceptions between Cartesian tradition and Leibniz. On the other hand, we will emphasize that space cannot be reduced either in place or other epistemological qualities. Thus, according to Lefebvre, an order of space requires above all the space of an order. In this context, to conceive the logic of the production of space, will enable us to understand the politicity of space and its supports.

Keywords: Space, politics, political philosophy, Henri Lefebvre.

Başvuru/Submitted: 22.03.2019 **Kabul/Accepted:** 14.05

Sorumlu yazar/Corresponding author: M. Ertan KARDEŞ / ertan.kardes@istanbul.edu.tr

Atıf/Citation: Kardes, M,E.(2019). Mekanın politikliğine dair: Mekan üretiminin dayanakları. B. Gonencgil, T. A. Ertek, I. Akova ve E. Elbasi (Ed.), 1st Istanbul International Geography Congress Proceedings Book (s. 636-641) içinde. İstanbul, Türkiye: Istanbul University Press. <https://doi.org/10.26650/PB/PS12.2019.002.062>

1. GİRİŞ

Zaman ve mekan ilişkisi şüphesiz felsefenin en temel tartışma alanlarından biridir. Başta “mekansal bir bilim olarak” coğrafya olmak üzere insan bilimlerinin farklı disiplinlerindeki mekan tartışmaları oldukça geniş bir yer tutmaktadır: Anglosakson dünyada David Harvey’in *Coğrafyada Açıklama* (Harvey, 1969) metni ve Yi Fu Tuan’ın *Mekan ve Yer*’i (Tuan, 2001) bu tartışmaların coğrafya disiplini içinde vardığı çokdisiplinli noktayı göstermek açısından idealdir. Bu bildiride ise meseleye Kıta Avrupa’sından sunulan çığır açıcı bir katkı olarak Henri Lefebvre üzerinden bakılacaktır: Henri Lefebvre’in başta *Mekanın Üretimi* metninden hareketle birbiriyle sınırlı düzeyde diyalog kuran disiplinlerin nasıl yakınlaşmaları gerektiği ele alınacaktır (Lefebvre, 1974). Bir yandan felsefe içerisindeki mekan tartışmalarına eleştiriler getirilecektir diğer yandan da mekanın, yere ve epistemolojik niteliklere indirgenemezliği vurgulanacaktır. Böylelikle Lefebvre’in perspektifiyle “bir düzenin mekanının her şeyden önce mekana ait bir düzen” gerektirdiği kabulünden yola çıkılacaktır. Bu bağlamda mekanın üretilmesinin mantığını kavramak, mekanın politikliğinin dolaylılarını ve dayanaklarını kavramaya izin verecektir.

H. Lefebvre, Habermas’ın deyimiyle “nişan alarak” yazan; düşüncelerini somut durumlarda belirli düşünürlere karşı sunan bir filozoftur. Burada tartışmaya açacağımız “mekanın politikliği” bahsini birkaç rezervle birlikte okumak gerektiği kanısındayım. Bu rezervler öncelikle *Espace et Politique, La Production de l’espace* ve *De l’État Tome 4* içindeki “L’espace et l’État” kısmının diğer Lefebvre metinleriyle ilişkisine dairdir. Diğer yazılarda ele alacağımız şu üç bahsi rezerv olarak tutmak gerekmektedir.

a. H. Lefebvre’in *La Somme et Le Reste* (1958) kitabına kadar ortaya koymuş olduğu felsefi altyapı (Lefebvre, 2009): Marksizm’in felsefeye buluşturulması ve diyalektik kavrayışlarının geliştirilmesi. Özellikle Hegel, Marx ve Nietzsche ekseninde bütünlüklü ve metateorik bir yönelimin ortaya konulması. Bu altyapı kavranmaksızın Lefebvre’in mekan kavrayışını nasıl ortaya koyduğunu göstermek mümkün değildir.

b. 50’li, 60’lı yıllardan itibaren yazdığı kent yazıları: *Critique de la vie quotidienne 1* (1947), *Critique de la vie quotidienne 2* (1962), *Le droit à la ville* (1968), *La révolution urbaine* (1970), *Du Rural à l’Urbain* (1970) ve *La pensée marxiste et la ville* (1972) gibi çalışmalarındaki tezlerini mekan kavrayışıyla paralel okumak gerekmektedir.

c. Bu bağlamlarda yaptığı teorik tartışmalar ve girdiği polemikler: *Le langage et la société* (1966), *Le manifeste différentialiste* (1971), *Au-delà du structuralisme* (1971) gibi çalışmalarında Lefebvre’in temel bir yaklaşımını gözlemlemek mümkündür. Buna göre Lefebvre bir yandan Fransız entelektüel dünyasının varoluşçuluk, fenomenoloji ve yapısalcılık gibi yaygın akımlarını yakın bir okumayla takip etmekte ve kendi düşüncesini bu doğrultuda güncellemekte ancak diğer taraftan da bu yaklaşımlara karşı *La Somme et Le Reste*’te belirgin bir şekilde ortaya çıkan felsefi altyapısını dil ve özne sorunları etrafında yeniden katederek kendi özgün yaklaşımını ortaya koymaktadır.

Bu üç rezervsiz Lefebvre’in mekan tartışmasının anlaşılması güçtür. Ancak farklı bahislerde ele aldığımız bu konular ışığında Lefebvre’in mekan tartışmasına odaklanılacaktır. Aksi durumda Lefebvre’in felsefe kavrayışından bağımsız bir mekan geliştirmesi beklenemez.

2. MEKAN VE POLİTİKANIN BAĞLAMLI

Lefebvre, *MvP*da kentsel-olana dair tartışmayı akademik söylemlerin içine sıkıştırmayı reddederek başka bir deyişle, akademik aklın onu “kapatmasına” ve “sistemleştirmesine” engel olarak tartışmayı açık bir bağlama yerleştirmeyi denemektedir (Lefebvre, 1974). Dogmatik yaklaşımlara karşı çıkarken, aynı zamanda kolay tüketilebilir ampirik araştırmalara aynı şekilde karşı durmayı becermiştir. Lefebvre’in perspektifi (açıklık), diyalektik bir bütünlük içerisinde oluş ve üretimi kavramak olduğu kadar kavrananın kavramaya indirgenemeyeceği bir yaşanılan alan olduğu bilincini ortaya koymaktadır. Düşünce her şeyi bilemez ve görevi de değildir.

Lefebvre, temel tezini bu metinden itibaren ortaya koymaktadır: Mekan üretilmiştir ve üretilmektedir. Mekan inşa edilir, kurulur ve bozulur. Matematik etkisiyle sunulan soyut ve nötr bir mekan kavrayışına karşı her şeyden önce herhangi bir mekan kavrayışının, mekansal gerçekliğin toplumsal, politik ve çoğul üretimlerine indirgenemeyeceğini savlamaktadır. Özellikle kentsel planlama, mimari, sosyoloji ve felsefede bu eleştirilen eğilimi üretme eğilimi neredeyse bu disiplinlerin kendisiyle özdeş tutulacak kadar yaygındır. Şehircilik / kentsel planlama gibi disiplinlerde kenti/şehri tutarlı bir şekilde tanımlamaya girişme yaygın bir tavidir. Bu bağlamda “bilimsel tavrın” kendisi Lefebvre’e göre bir ideoloji olarak belirlemektedir.

O halde mekan, sadece bilimsel bir nesne olamaz. Nesne olarak tasarlanan mekan da herhangi bir felsefi girişiminden yoksun “nötr” ve “verili” bir nesneymiş gibi kavranamaz. Mekanın üretimi ve politiklığı, mekanın ideolojik tasarımlarının örtüsünün indirilmesidir. Lefebvre, devletin ve pazarın, mekanı kendi ideoloji tasarımlarına indirgemesine karşın “autogestionnaire”(özyönetimci) bir demokratik tavrın lehine düşünülmesini önermektedir. Mimarlıktan finansa, mekanın “ölçülebilir”, “pazarlanabilir” ve “yeniden üretilebilir” olarak örgütlenmesine yönelik girişimler ağından söz edilebilir. Bu tarz bir zihniyete karşı Lefebvre, mekanın sadece bir araç ya da sadece bağımsız bir gerçeklikmiş sunulmasını eleştirmektedir. Bunun yerine, mekansal üretimlerin ve katmanların çoğulluğuna yönelik bir düşünce stratejisi sunmaktadır.

Sonrasında *Kent Hakkı/Şehir Hakkı* kitabının ikinci cildi olarak yayımlanan *Mekan ve Politika* bu doğrultuda *Mekanın Üretimi* metninin bir yandan programını sunmakta diğer yandan da kentsel-olandan felsefeye geçişin çokkatmanlı bağlamlarını ortaya koymaktadır. Her şeyden önce Lefebvre’e göre “mekan politiktir”. “Mekan politiktir” ve “mekan politikadır”. Bu sebepten dolayı mekan politikasından söz etmenin temel koşulu, zaten mekanın politik ve toplumsal olarak örgütlenmiş olması ve örgütleniyor oluşudur.

Mademki mekan, toplumsal bir üründür o halde herhangi bir toplumsal örgütlenme biçimini mekansız, nötr ve devimsiz kullanımı olarak düşünmek imkansız olacaktır. Lefebvre, politikayı mekandan dolayısıyla kentten bağımsız bir güç ilişkileri ağı olarak düşünmek yerine, politikanın her zaman için toprağa bağlı bir örgütlenme biçimi olduğunu vurgulamaktadır. Bu durumda politik biçimler de kentsel üretimin bir parçasıdır.

3. MEKANIN ÜRETİMİ

Her tür üretim, mekanın örgütlenmesidir. Bu anlamda verili mekan yoktur. Mekan yaratılır. Henri Lefebvre, *Mekanın Üretimi* metninde çok katmanlı bir mekan düşüncesi stratejisi denemektedir. Bu stratejilerden bazılarını öne çıkararak okumak temel iddiasını anlamak açısından yerinde olacaktır. Her şeyden önce Lefebvre, mekanı üstyapı olarak değerlendiren bazı Marksist geleneklere karşı çıkmaktadır (Lefebvre, 2000: XXI). Herhangi bir üretim, mekansal üretimden bağımsız olarak düşünülemez. Her toplum kendi mekanını üretir. Her toplum mekanını kendisine mal ederek orada ikamet eder. Bu bağlamda toplumsal ilişkilerin yeniden üretimi aynı zamanda toplumsal mekanın da üretimidir.

Lefebvre mekanı bir üçleme ile ele almayı önermektedir: “Algılanan, Kavranan ve Yaşanılan” (Lefebvre, 2000: 51). Mekanın kavranması, mekanın algılanması ve mekanda bedensel mevcudiyetimizle gerçekleştirdiğimiz üretim hem birbirleriyle ilişki içerisindedir hem de - filozofların sıklıkla yaptığı gibi - kavranılanın yaşanılana üstünlüğü meselesine indirgenemez. Mekan hiçbir zaman tekboyutlu ve bu üçlemenin birbirleriyle uyum içinde olduğu bir yer değildir. Aksine mekan birçok sembolik üretimi, “kodu”, “tahakkümü” çokkatmanlı bir şekilde barındırmaktadır¹.

Mekan üretilir ve yaratılır. Hiçbir ilişki ise kendiliğinden, araçsız ve bağlamsız gerçekleşmez. Tüm dolaylımlar mekanın örgütlenmesidir. En temelde ise politik bir mekan, mekanın politik koşullarını imha etmektedir. Bu doğrultuda felsefe oluşmuş zorunlulukların fetişleştirilmesi yerine üretimini gösteren bir işlevi üstlenmektedir.

4. DESCARTES VERSUS LEİBNİZ

Lefebvre, 17. yüzyıldaki Leibniz’in Spinoza ve Descartes’a karşı polemiğini hatta Newton ve Kant’ın Leibniz’e karşı polemiğini hatırlatarak, Leibnizci mekan (espace) okumasını kendisine temel çıkış yapmaktadır (Lefebvre, 2000: 197). Lefebvre’in öne çıkardığı anlayış açısından filozofların birçoğu, mekana “mutlak” bir anlam vermektedir. Böylelikle mekan, hep bir şeyleri içeren olarak kavranmaktadır. Oysa Leibniz’e göre “kendinde” mekan yoktur (Lefebvre, 2000: 197). Mekanın kendinde bir içeriği olamaz.

Lefebvre’in okumasına göre Leibniz, bedeni doldurmak ve işgal etmek gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak mekanda yayılımı olacak olan şey, genel bir olarak bir beden değildir aksine belirli bir bedendir (Lefebvre, 1975: 224-225). Bu anlamda, Leibniz’e göre mekan mutlak olarak görecelidir. Bir beden mekanı herhangi bir şekilde “işgal etmez”. Bir bedenin mekanı işgal etmesi onun mekanda sıradan üretim gerçekleştirdiği anlamında değildir; aksine tüm üretim temelinde tekil yaratımlara dayanmaktadır. Başka bir deyişle, bedenin bir üretimi öncelikle bedenin kendisini de üretmesidir.

¹ Burada Lefebvre’in “toprak parçası” ve “yer” ile mekanı karıştırmadığını ve bu bahsi özellikle vurgulayarak devam ettiğini belirtmek gerekmektedir.

O halde “her canlı beden bir mekandır ve kendisinin mekanına sahiptir” (Lefebvre, 2000: 199). Canlı bir beden olmak ve sahip olmak diyalektiğinden bağımsız, bir mekan tasavvuru geliştiren epistemolojilere karşı Leibniz yorumuyla Lefebvre, bir yandan mekanın üretildiği tezini savunurken diğer yandan da üretilen mekanın öncelikle bedenün üretilmesi hallerine yaslandığını savunmaktadır. Buna göre bedenün üretilmesi yaşam alanından oturmaya tekil yaratımları içermektedir. İlişkiler, hareketler ve karmaşalar ağının mümkün kılınmasıdır.

Lefebvre’e göre mekan, bir töz ve içi boş bir form değildir; mekan tözden ayırt edilemeyecek derecede bedenlerin ilişkiselliğidir. Bu haliyle her mekan çeşitli güç ilişkilerinin, antagonizmaların, farklı zamansallıkların ve ritimlerin üretimidir. O zaman toplumsal mekan, toplumsallaşmış mekan olarak anlaşılabilir. Mekan, “kavrayış olarak bir mekan” anlayışına indirgenemeyeceği gibi, “toplumsal mekan” da herhangi bir mekan kavrayışından bağımsız düşünülemez.

“Bir düzenin mekanı, mekanın düzeninde saklıdır” (Lefebvre, 2000: 312). Düzen ve politiklik fikri açısından, mekana dair kavrayışımızla mekanın kendi hakikati arasındaki sapmayı gözetken bir mekan düşüncesi ve eylemine ihtiyaç vardır. Bu bağlamda Lefebvre açısından “dayanaksız bir ilgi yoktur”. Buradan anlaşılması gereken, dolaylı ilişkiler varmış gibi bir mekan tasavvuru üretilemeyeceğimize. Mekan tarihseldir, dolaylılarla üretilebilir ve bağlamlar kurar.

Mekanı düşünmek bu yüzden, mekandaki eylemi de üretmeyi içermektedir. Tekil epistemolojilere dayanan bir mekan düşüncesi yerine metafelsefenin praksişi düşünmesine yönelik bir diyalektik kavrayışa ihtiyaç vardır. Bu kavrayış bizi politik olarak örgütlenmiş ancak yeni bir politikliğe kapatılmış mekanın, politik koşullarını ifşa etmeye hatta onları imha etmeye götürmektedir (Lefebvre, 2000: 478). O vakit mekan, gerçek bir politikliğin imkanıdır: Hem politik olarak örgütlenmiş ve bütün seferler için bir seferliğine kapatılmış mekanın açıklığını yakalamak açısından hem de zaten politik olan mekanın politikliğini ilan etmek açısından. Ancak bu şekilde özyönetimci ve otonom bir mekan yaratılması mümkün olacaktır.

Gerçek bir mekan okuması, güncel olarak mekanda unutturulanı, dışarıda bırakılanı düşüncenin ve eylemin merkezine getirir. Gerçek bir düşünce, tahakkümün fetişleştirilmiş kalıplarını mutlakmış gibi sunmak yerine onların eylemlerle ve çeşitli dayanaklarla oluşturulduğunu göstermelidir. Mekandan ve düşünceden dışlanan, yeni bir eylemle mekanda yaratılırken mekanı da yaratacaktır.

Mekan kendisini kurmaktadır. İnsanlar bir yeri görmeye gidince mekansallığını tanıdıklarını ve tükettikleri sanısına sahip olabilirler. Oysa mekan yaşanılanla, kavrananla ve algılananla mekandır. Nasıl ki insanlar mekanı görerek tüketme sanısına sahip olabiliyorsa bilim de mekanı tekboyutlu ve tekbiçimli tasarlama yanlısına saplanabilmektedir. Mekan her zaman için kendi tekdüzeliğinde düzenliliği kırma potansiyeline sahiptir. Tekbiçimliliğin kurulması ve mekanın zamandışı ve bağımsızmış gibi sunulmasına karşı Lefebvre, mekandaki çatışmanın kuruculuğuna dikkat çekmektedir. Soyut mekandan diferansiyel mekana geçiş bu tarz olası tüm türdeşleştirme eğilimlerine karşı, mekanda farklılıkların üretilmesine işaret etmektedir. Bu da mekanın benimsenmesi ve kendine mal edilmesi süreçleriyle karmaşık bir ilişkiselliği gündeme getirir.

5. DEVLET VE MEKAN

Lefebvre, *Devlet Üzerine 4. Cilt*’te devlet ve mekan ilişkisine özel bir yer ayırmaktadır. “Mekanın Üretimi” fikri gereği devlet de bir mekanda gerçekleşir ve sonlanır. Devlet, bir toprak parçasının bir mekan olarak üretilmesi gerçekliğine yaslanmaktadır. Devlet, toprağın ulaşım yolları, ticaret ağları vb. maddi olanaklarının düzenlenmesi olarak belirmektedir. Bu bağlamda kurumları kurum yapan kurum olarak devlet, mekansız mümkün olamaz. Devlet bu anlamda tüm ilgi ve ilişkilerin (her tür üretim tarzının) mekansal dayanaklar nezdinde örgütlenmesidir (Lefebvre, 1978: 262).

Fransız düşünür, bu doğrultuda meseleyi, toplumsal-olan, politik-olan ve devletsel-olan arasında ayrımlar oluşturmak yerine ilgiler ve dayanaklar arasındaki çokkatmanlı ve homojen olmayan üretimin bütünlüğü içerisinde kavramayı önermektedir (Lefebvre, 1978: 264). Üretilmiş mekan aynı zamanda üretmektedir. Devlet bağlamında üretilmiş ve üreten mekan, devletin kendi “sırrının” ifşasının mümkün olduğu momentleri işaret etmektedir.

Lefebvre üçlemesi hatırlatılacak olunursa devletin bilinmesi onun mekanının tanınmasından geçmektedir. Ancak bu bilme, birçok epistemolojinin denediği gibi yaşanılanın kavranana indirgenmesi olarak gerçekleşemez (Lefebvre, 1978: 280). Lefebvre’in yöntemi bedenden ve yaşanılardan yola çıkmayı içermektedir. Gerçek bir mekan bilgisi ancak bir mekanı işgal eden bir bedenün yaşantılarıyla üretilebilir.

Fransız düşünürüne göre şu üç nokta birbirlerinden ayrılmaz (Lefebvre, 1978: 281):

Tablo 1

Zihinsel olan (<i>le Mental</i>)	Toplumsal olan (<i>le Social</i>)	Kozmik olan (<i>le Cosmique</i>)
Yaşamış Beden (<i>le Corps vécu</i>)	Yakın olan (<i>le Prochain</i>)	Uzak olan (<i>le Lointain</i>)

Mekanın bir tarihi vardır. Yaşanılan bedeni tarafından tahayyül edilen ve kendisi tarafından simgeleştirilen “temsil mekanlarını” doğurur (Lefebvre, 1978: 281). Kavranan, uzak olan ise “mekanın temsillerini” nesnel, pratik ve bilimsel öğelerden hareketle doğurmaktadır. Lefebvre’e göre “Mekanın tarihi” “temsillerin mekanları” ile “mekanın temsillerinin” nasıl birbiriyle ayrıştığını ya da karşılaştığını göstermektedir (Lefebvre, 1978: 281). Böylelikle mekansal dönüşümler gerçekleşmektedir.

Kapitalist mekan ve devlet ilişkisi bu dönüşümlerin özel bir dönüşüm hızına işaret etmektedir. Gündelik yaşamda mekanın tüketim ve değiş-tokuş ilişkilerine indirgenen düzenlemesi belirli hiyerarşileri üretmektedir. Bu mekansal örgütlenme, bürokrasi ve üretim-tüketim tarzları arasında oluşan tahakküm, mekandaki karşı direnme noktalarının parçalanması üzerine yaslanmaktadır. Devlet özetle mekansal bazı işlemlerin sürekli olarak gerçekleşmesinin aygıtıdır: Devlet kırar, hiyerarşize eder ve kontrol sağlar. Devletin işlevi mekansal farklılaşmanın tekbiçimlilik adına kırılmasıdır. Olası her tür özyönetim ve otonomi talebinin imhası üzerine bir işleyiştir. Bu anlamda kontrolün daimiliği üzerine bir stratejidir.

Lefebvre kapitalist mekan ve devlet bürokrasisi ilişkisinin eninde sonunda patlamak ya da sona ermek zorunda olunan bir ilişki olduğunu düşünmektedir. Bu, mekansal örgütlenmedeki çelişkilerin daha da derinleştirilmesi üzerine bir karşı strateji düşünmenin zorunluluğunun altını çizmektedir. Gerçek anlamda demokratik ve özyönetimci bir toplumun politik mücadele alanlarının inşasına dayalı bir mekan yaratma anlayışına yaslanmaktadır.

6. SONUÇ

Mekan, belirli bir toprak parçası üzerinde bir üretim tarzı olarak belirmektedir. Başka bir deyişle her üretim tarzı, kendi mekanını üretmektedir. Her mekan o halde kendi tekilleşmiş eylemlerini yaratır ve üretir. Bu yüzden her mekan farklıdır ve kendisine has özellikler taşımaktadır. Bu anlamda mekanı sıradan herhangi bir üretim olarak algılayamayız. Sanki mekandan bağımsız, dışsal birtakım üretim araçları ve tarzları varmış gibi bir yorumlama tarzı geliştirilemez. Aksine araçlar, tarzlar ve dayanaklar kendisine mekanla birlikte mekan dahilinde yeni bir yaratım ortaya koyarlar. O vakit mekanın üretimi, yaratımı ve yeniden üretimi hem tekil süreçler olarak işlemektedir hem de mekana ait çelişkiler de soyut çelişkiler olmaktan çok, somut çelişkiler olarak belirmektedir.

Bu anlamda bu makale zarfında ele almadığımız kentsel mekan bütün toplumsal çelişkilerin, sınıf mücadelelerinin kısaca tüm çatışmacı toplumsal odakların alanı kurdukları mekandır. Devlet, mekanın yeniden üretimini kendi kontrol ve denetleme imkanlarının sağlaması olarak gerçekleştirir. Oysa Lefebvre’in önerisi tüm mücadele pratiklerini, kapatılan politikliğin yeniden keşfi olarak değerlendirmektir.

Lefebvre bu tarz mücadele için mekanın üretildiği tezini savunurken aynı zamanda nasıl üretildiği sorusuna da yanıt vermiştir. Mekanın üretimi mekansal pratiklere yaslanmaktadır: Mekanın temsillerini, temsillerin mekanını, bu mekansal ilişkilerde çeşitli dayanakları, tahayyülleri ve simgeleri. Bu anlamda gerçek bir politik strateji, başka bir deyişle demokratik özyönetimci bir strateji mekanın üretilmesini, üretim biçimlerinin mekansallaşmasından çelişkilerin çözümlenmesine odaklanmalıdır. Mekansız politika olmadığı gibi, politik olmayan bir mekan da yoktur. Mekanda kapitalist ilişkilerin yeniden üretilmesine dayalı devletsel örgütlenme de bir mekan politikası üretir: Mekanın politik eylem alanına kapatılmasını... O halde mekansal dönüşüm gerçekleşmeden başka bir politika yaratılamaz. Böylelikle Lefebvre, bir “düzenin mekanını” her şeyden önce “mekana ait bir düzen” gerektirdiği kabulünden yola çıkmaktadır. Mekanın üretilmesinin mantığını kavramak, mekanın politikliğinin dolaylımlarını ve dayanaklarını kavramaya izin verecektir.

KAYNAKÇA

- Harvey, David. (1969). *Explanation in Geography*, Arnold: London
- Lefebvre, Henri. (1966). *Le Langage et La Société*, Paris: Gallimard.
- (1968). *La vie quotidienne dans le monde moderne*, Paris: Gallimard.
- (1968). *Critique de la vie quotidienne*, I, *Introduction*, Paris: L'Arche.
- (1968). *Critique de la vie quotidienne*, II, *Fondements d'une sociologie de la quotidienneté*, Paris: L'Arche.
- (1970). *La révolution urbaine*, Paris: Gallimard.
- (1971a). *Le manifeste différentialiste*, Paris: Gallimard.
- (1971b). *Au-delà du structuralisme*, Paris: Anthropos.
- (1972). *La pensée marxiste et la ville*, Paris Tournai: Casterman.
- (1973). *Du Rural à l'Urbain*, Paris: Éditions Antropos.
- (1974). *Le droit à la ville*, suivi de *Espace et politique*, Paris: Seuil.
- (1975) *Le temps des méprises*, Paris: Stock.
- (1978) *De l'État*, 4 vols. Paris: UGE, collection " 10/18 ". Tome 4. *Les contradictions de l'État moderne. La dialectique et/de l'État*.
- (2000) *La production de l'espace*, Paris: Anthropos, 4^o éd. (avec une préface de R. Hess)
- (2009). *La somme et le reste*, Paris: Méridiens Klincksieck
- Tuan, Yi-Fu. (2001). *Space and Place, The Perspective of Experience*, Minneapolis: University of Minneapolis Press.